

Dự thảo Luật Báo chí (sửa đổi) trong bối cảnh chuyển đổi số - những vấn đề đặt ra và một vài góp ý

Ngày nhận bài: 01/11/2025 | Ngày phản biện: 02/11/2025 | Ngày xuất bản: 17/11/2025

Tác giả: Nguyễn Thùy Vân Anh (Học viện Báo chí và Tuyên truyền)

Tóm tắt: Luật Báo chí 2016 đã thiết lập một hành lang pháp lý quan trọng cho sự phát triển của báo chí Việt Nam. Tuy nhiên, sự bùng nổ của công nghệ số và truyền thông đa nền tảng đã khiến nhiều quy định của luật trở nên lạc hậu, tạo ra một "độ trễ pháp lý" đáng kể. Bằng phương pháp phân tích văn bản chính sách và các thách thức thực tiễn, nghiên cứu chỉ ra một số vấn đề chính từ đó khẳng định sửa đổi Luật Báo chí là một yêu cầu cấp bách, mở ra cơ hội để thể chế hóa các mô hình truyền thông mới, thúc đẩy kinh tế báo chí bền vững và tăng cường quản trị báo chí trên không gian mạng.

1. Đặt vấn đề

Luật Báo chí 2016 (Luật số 103/2016/QH13), có hiệu lực từ ngày 01/01/2017, đã đánh dấu một bước tiến quan trọng trong việc hoàn thiện hệ thống pháp luật về báo chí tại Việt Nam. Tại thời điểm ban hành, luật này được đánh giá cao vì đã tạo ra một hành lang pháp lý cần thiết, góp phần xây dựng nền báo chí cách mạng Việt Nam lành mạnh và hiệu quả. Luật đã luật hóa các quy định về đạo đức nghề nghiệp của người làm báo, mở rộng đối tượng được thành lập tạp chí khoa học, và cụ thể hóa các quy định về cải chính, xử lý vi phạm, qua đó đáp ứng nhu cầu đổi mới và hội nhập trong giai đoạn đầu của kỷ nguyên số.

Việc sửa đổi, bổ sung Luật Báo chí năm 2016 là một yêu cầu cấp thiết, xuất phát từ những cơ sở chính trị, pháp lý và thực tiễn sâu sắc. Về cơ sở chính trị, việc sửa đổi này là bước thể chế hóa quan trọng các chủ trương, đường lối của Đảng về công tác báo chí trong giai đoạn mới. Trọng tâm là định hướng của Đại hội Đảng XIII: "Xây dựng nền

báo chí, truyền thông chuyên nghiệp, nhân văn và hiện đại". Đồng thời, việc sửa đổi luật nhằm cụ thể hóa các văn bản quan trọng khác như Quy hoạch phát triển và quản lý báo chí toàn quốc đến năm 2025, Chiến lược "Chuyển đổi số báo chí đến năm 2025, định hướng đến năm 2030", và các Kết luận của Bộ Chính trị, Ban Bí thư về sắp xếp, tinh gọn tổ chức bộ máy, nâng cao hiệu quả công tác thông tin đối ngoại. Những định hướng này đòi hỏi một hành lang pháp lý mới, đủ mạnh mẽ và linh hoạt để báo chí vừa phát huy vai trò là vũ khí tư tưởng sắc bén của Đảng, vừa phát triển kinh tế, hội nhập quốc tế.

Về cơ sở thực tiễn, sau hơn 8 năm thi hành, Luật Báo chí 2016 đã bộc lộ nhiều hạn chế, bất cập trước sự phát triển vũ bão của công nghệ và sự biến đổi của đời sống xã hội. Vấn đề nghiên cứu của bài viết xuất phát từ sự lỗi thời nhanh chóng của khung pháp lý này trước tốc độ phát triển vũ bão của công nghệ. Giai đoạn kể từ khi luật có hiệu lực đã chứng kiến sự thay đổi mô hình trong sản xuất, phân phối và tiêu thụ truyền thông. Sự trỗi dậy của các nền tảng mạng xã hội xuyên biên giới và các định dạng nội dung mới như video ngắn trên TikTok (ra mắt toàn cầu năm 2017), Instagram Reels (2020), và YouTube Shorts (2021) đã diễn ra ngay sau khi luật được ban hành, tạo ra một thực tại truyền thông mà các nhà làm luật năm 2016 không thể lường hết được. Điều này đặt ra một thách thức cố hữu trong lập pháp, đó là hiện tượng "độ trễ pháp lý", khi quy trình pháp lý luôn chậm hơn so với tốc độ đổi mới công nghệ, khiến các quy định dễ dàng trở nên bất cập.

2. Những thách thức và bất cập pháp lý của Luật Báo chí 2016

Sự giao thoa giữa một khung pháp lý được thiết kế cho thời kỳ tiền mạng xã hội và một thực tại truyền thông siêu kết nối đã tạo ra nhiều thách thức và bất cập pháp lý sâu sắc.

Bất cập rõ ràng nhất nằm ở các quy định về loại hình báo chí. Điều 17 của Luật Báo chí 2016 định nghĩa các loại hình một cách riêng rẽ: báo in, báo nói, báo hình, và báo điện tử. Cách tiếp cận này không còn phản ánh đúng thực tế hoạt động của các cơ quan báo chí hiện đại, vốn vận hành theo mô hình hội tụ, tích hợp đa phương tiện. Khi một cơ quan báo chí sản xuất nội dung và phát hành trên kênh YouTube hoặc TikTok của mình, hoạt động này thuộc loại hình nào? Ai chịu trách nhiệm pháp lý đối với các bình

luận, chia sẻ mang nội dung vi phạm pháp luật xuất hiện trên các nền tảng của bên thứ ba?

Luật hiện hành tạo ra một khoảng trống pháp lý, nó không có các quy định rõ ràng để điều chỉnh trách nhiệm của cơ quan báo chí đối với các sản phẩm truyền thông được phát hành bên ngoài tên miền chính thức của họ. Sự thiếu rõ ràng này gây khó khăn cho cả cơ quan báo chí trong việc quản trị rủi ro và cho cơ quan quản lý nhà nước trong việc thực thi pháp luật, đặc biệt khi các vi phạm xảy ra trên các nền tảng do các công ty nước ngoài vận hành.

Hiện tượng "báo hóa" tạp chí điện tử, trong đó các tạp chí hoạt động sai tôn chỉ, mục đích, chạy theo tin tức thời sự, giật gân như báo điện tử, không chỉ là một hành vi vi phạm đơn lẻ mà là một triệu chứng của những vấn đề hệ thống sâu sắc hơn. Về bản chất, nhiều tạp chí, đặc biệt là của các hội, hiệp hội ngành nghề, có một lượng độc giả chuyên ngành hạn chế, dẫn đến nguồn thu từ quảng cáo và phát hành rất eo hẹp. Để tồn tại trong môi trường kinh tế số cạnh tranh khốc liệt, họ buộc phải chuyển hướng sang mô hình của một tờ báo điện tử tổng hợp để thu hút lượng truy cập lớn hơn, từ đó tìm kiếm doanh thu quảng cáo.

Hành vi này làm xói mòn chức năng chuyên sâu, chuyên ngành của tạp chí và gây ra sự cạnh tranh không lành mạnh với các tờ báo, đồng thời làm suy giảm niềm tin của công chúng. Việc ban hành Quyết định số 1418/QĐ-BTTTT ngày 22/7/2022 kèm theo các tiêu chí nhận diện "báo hóa", là một biện pháp hành chính cần thiết nhưng chỉ mang tính tình thế. Quyết định mới dừng lại việc xử lý các biểu hiện vi phạm mà chưa giải quyết được gốc rễ của vấn đề là mô hình kinh tế không bền vững của các tạp chí. Một bản sửa đổi luật hiệu quả không chỉ cần đưa ra định nghĩa rõ ràng hơn để phân biệt "báo" và "tạp chí", mà còn phải tạo ra các cơ chế, chính sách hỗ trợ để các tạp chí có thể phát triển bền vững về mặt kinh tế mà không cần phải từ bỏ tôn chỉ, mục đích của mình.

Vấn nạn tin giả (fake news) và thông tin xấu độc lan truyền trên không gian mạng đã trở thành một thách thức nghiêm trọng đối với an ninh thông tin và trật tự xã hội tại Việt Nam. Các tin đồn thất thiệt về doanh nghiệp có thể gây thiệt hại hàng tỷ đồng trên thị trường chứng khoán, hay các thông tin sai lệch về chính sách có thể gây bất

ổn xã hội. Thách thức lớn nhất trong việc quản lý vấn đề này nằm ở các nền tảng mạng xã hội xuyên biên giới như Facebook, YouTube, TikTok.

Đây là một cuộc xung đột giữa nguyên tắc chủ quyền quốc gia - quyền của một nhà nước trong việc điều chỉnh không gian thông tin của mình - và kiến trúc không biên giới của Internet. Luật Báo chí, với tư cách là một luật trong nước, có thể đặt ra các nghĩa vụ, nhưng quyền lực thực thi trực tiếp đối với một công ty có trụ sở tại nước ngoài là rất hạn chế. Các hoạt động như thanh tra toàn diện TikTok tại Việt Nam của Bộ Thông tin và Truyền thông là những nỗ lực quan trọng, nhưng chúng cũng cho thấy sự khó khăn trong việc duy trì sự kiểm soát hiệu quả và bền vững. Do đó, việc sửa đổi Luật Báo chí phải được xem là một bộ phận của một chiến lược quốc gia đa ngành, toàn diện. Luật sửa đổi cần tạo ra cơ sở pháp lý vững chắc cho các hành động khác của nhà nước, chẳng hạn như yêu cầu các nền tảng thành lập pháp nhân hoặc văn phòng đại diện tại Việt Nam, xây dựng cơ chế hợp tác pháp lý quốc tế, và quan trọng hơn là trao quyền cho các "cơ quan truyền thông chủ lực" đủ mạnh để trở thành đối trọng hiệu quả, cung cấp thông tin chính thống và phản bác tin giả một cách nhanh chóng.

Điều quan trọng nữa đó là việc cân bằng giữa quyền tự do báo chí và sự quản lý nhà nước đối với các hoạt động báo chí, truyền thông. Điều 25 của Hiến pháp năm 2013 và các Điều 10, 11 của Luật Báo chí 2016 đã quy định về quyền tự do ngôn luận và tự do báo chí của công dân. Tuy nhiên, trên thực tế, việc thực thi các quyền này còn gặp nhiều hạn chế do các quy định chưa đủ rõ ràng, dẫn đến sự lúng túng cho cả công dân và nhà báo. Thách thức đối với quá trình sửa đổi luật là tìm kiếm một "trạng thái cân bằng động" giữa việc bảo đảm quyền tự do biểu đạt và yêu cầu quản lý nhà nước để duy trì ổn định xã hội. Mục tiêu xây dựng một khung pháp lý vừa đủ chặt chẽ để ngăn chặn các hành vi lạm dụng quyền tự do báo chí để xâm phạm lợi ích quốc gia hay quyền lợi hợp pháp của tổ chức, cá nhân, vừa đủ linh hoạt để không cản trở vai trò giám sát, phản biện xã hội của báo chí.

Điều này đòi hỏi các nhà làm luật phải đưa ra những định nghĩa rõ ràng, chính xác và hẹp về các hành vi bị cấm (Điều 9 Luật Báo chí 2016) (như kích động bạo lực, gây hấn thù dân tộc), tránh các quy định chung chung, mơ hồ có thể bị diễn giải một cách tùy tiện, qua đó bảo vệ không gian cho hoạt động báo chí lành mạnh và có trách nhiệm.

3. Dự thảo Luật báo chí sửa đổi - cơ hội và thách thức

Dự thảo Luật Báo chí (sửa đổi) đã cho thấy một tư duy tiến bộ khi đề xuất các mô hình tổ chức mới: "Tổ hợp báo chí truyền thông" và "Cơ quan truyền thông chủ lực đa phương tiện". Đây là một bước đi quan trọng nhằm thể chế hóa xu hướng hội tụ truyền thông đang diễn ra trên thực tế. Các mô hình này cho phép hợp nhất nhiều loại hình báo chí và các đơn vị kinh doanh dịch vụ phụ trợ dưới một mái nhà chung, tạo ra sức mạnh tổng hợp. Lợi ích kinh tế và hoạt động là rất rõ ràng: tối ưu hóa nguồn lực thông qua việc sử dụng chung cơ sở hạ tầng (trường quay, thiết bị), giảm chi phí vận hành, và tối đa hóa giá trị thương mại của một sản phẩm nội dung bằng cách phân phối trên nhiều nền tảng khác nhau.

Tuy nhiên, việc hình thành các tổ hợp truyền thông lớn này cũng có thể dẫn đến một hệ quả không mong muốn là sự tập trung quyền lực truyền thông, có nguy cơ làm giảm tính đa dạng của thông tin và tiếng nói của các cơ quan báo chí nhỏ hơn. Do đó, quá trình sửa đổi luật là một cơ hội để không chỉ cho phép thành lập các "ông lớn" truyền thông mà còn phải xây dựng ngay từ đầu một khung pháp lý để quản lý họ một cách khôn ngoan. Luật sửa đổi cần bao gồm các quy định về đa nguyên truyền thông, các nguyên tắc chống độc quyền trong lĩnh vực báo chí, và các yêu cầu về minh bạch hóa cơ cấu sở hữu, quản trị của các tổ hợp này.

Một trong những cơ hội lớn nhất của việc sửa đổi luật là giải quyết điểm nghẽn" về kinh tế báo chí. Tình trạng pháp lý không rõ ràng của các cơ quan báo chí hiện nay- hoạt động như cơ quan sự nghiệp có thu nhưng phải vận hành theo cơ chế thị trường như doanh nghiệp- đã tạo ra nhiều vướng mắc. Luật sửa đổi cần phải giải quyết dứt điểm sự mơ hồ này, tạo ra một khung pháp lý rõ ràng cho hoạt động kinh tế của báo chí. Quan trọng hơn, luật cần chủ động tạo điều kiện cho sự phát triển của các mô hình kinh doanh mới, bền vững, vượt ra ngoài sự phụ thuộc vào quảng cáo và ngân sách nhà nước. Xu hướng công chúng trả phí để tiếp cận nội dung đang trở nên phổ biến trên thế giới và được xem là một động lực cho sự phát triển của báo chí chất lượng cao. Việc luật hóa, công nhận và tạo cơ chế hỗ trợ cho các mô hình trả phí sẽ giúp các cơ quan báo chí Việt Nam đa dạng hóa nguồn thu, tăng cường khả năng tự chủ tài chính, từ đó có nguồn lực để đầu tư vào nội dung chất lượng và thực hiện tốt hơn sứ

mệnh phục vụ xã hội.

Trong một môi trường thông tin nhiễu loạn bởi tin giả và các hoạt động truyền thông thiếu chuẩn mực, việc củng cố uy tín và tính chuyên nghiệp của đội ngũ nhà báo là một nhiệm vụ chiến lược. Các đề xuất trong Dự thảo Luật về việc siết chặt điều kiện cấp thẻ nhà báo lần đầu, thu hẹp đối tượng được cấp thẻ, và làm rõ vai trò của Hội Nhà báo Việt Nam trong việc giám sát đạo đức nghề nghiệp là những bước đi đúng đắn.

Những biện pháp này không chỉ là các thay đổi hành chính. Chúng là những động thái cần thiết để tái thiết lập niềm tin của công chúng vào báo chí cách mạng. Khi người dân tin tưởng vào sự chuyên nghiệp, chính trực và trách nhiệm của người làm báo, vai trò định hướng dư luận và dẫn dắt xã hội của báo chí cách mạng sẽ được củng cố một cách vững chắc. Do đó, việc nâng cao tiêu chuẩn nghề nghiệp phải được xem là một trụ cột quan trọng trong quá trình sửa đổi luật.

4. Một vài góp ý Dự thảo Luật Báo chí

Phân tích trên cho thấy các thách thức pháp lý mà Luật Báo chí 2016 đang đối mặt không phải là các vấn đề riêng lẻ mà có mối liên hệ chặt chẽ với nhau. Sự lạc hậu của các quy định về loại hình báo chí tạo ra khoảng trống trong quản lý hoạt động đa nền tảng. Kinh tế báo chí không bền vững là nguyên nhân sâu xa dẫn đến tình trạng "báo hóa" tạp chí, làm xói mòn uy tín của ngành. Trong khi đó, sự bùng nổ của tin giả trên các nền tảng xuyên biên giới không chỉ gây bất ổn xã hội mà còn thách thức trực tiếp vai trò và vị thế của báo chí cách mạng.

Quá trình sửa đổi luật, do đó, đòi hỏi một cách tiếp cận tổng thể, coi việc hoàn thiện hành lang pháp lý là một nhiệm vụ chiến lược. Đây không chỉ là việc sửa đổi các điều khoản kỹ thuật mà là cơ hội để tái cấu trúc nền tảng pháp lý cho toàn bộ nền báo chí cách mạng Việt Nam, giúp nó thích ứng và phát triển trong kỷ nguyên số.

Tóm lại, việc sửa đổi Luật Báo chí 2016 không chỉ là một bản cập nhật kỹ thuật mà là một yêu cầu chiến lược để định vị lại vai trò của báo chí trong xã hội số. Một đạo luật hiện đại, linh hoạt và có tầm nhìn sẽ là nền tảng vững chắc để báo chí Việt Nam vượt qua thách thức, nắm bắt cơ hội, và tiếp tục thực hiện sứ mệnh định hướng dư luận,

phục vụ công cuộc xây dựng và phát triển đất nước.

Dựa trên những phân tích ở trên, bài viết đề xuất một số kiến nghị chính sách cụ thể nhằm hoàn thiện Luật Báo chí (sửa đổi):

- Về các khái niệm pháp lý: Cần sửa đổi, bổ sung các định nghĩa pháp lý để phản ánh thực tiễn truyền thông số. Cần làm rõ nội hàm khái niệm "kênh nội dung của cơ quan báo chí trên không gian mạng" và các quy định cụ thể về hoạt động của loại hình này. Điều 30, Khoản 1 của Dự thảo yêu cầu hoạt động báo chí trên không gian mạng phải tuân thủ đồng thời cả Luật Báo chí và Luật An ninh mạng điều này nên được làm rõ nguyên tắc ưu tiên áp dụng luật nào trong thực tế thực thi để tránh sự chồng chéo và phân mảnh. Đồng thời, cần xây dựng các tiêu chí pháp lý rõ ràng để phân biệt "báo điện tử" và "tạp chí điện tử", đi kèm với chế tài đủ mạnh để xử lý dứt điểm tình trạng "báo hóa".

- Về tổ chức báo chí: Thể chế hóa các mô hình "Tổ hợp báo chí truyền thông" và "Cơ quan truyền thông chủ lực đa phương tiện" trong luật. Các quy định cần trao cho các mô hình này cơ chế hoạt động đặc thù để tối ưu hóa nguồn lực và phát huy vai trò dẫn dắt. Tuy nhiên, luật cũng cần có các điều khoản về chống độc quyền và đảm sự đa dạng của báo chí truyền thông để ngăn ngừa sự tập trung quyền lực quá mức.

- Tối ưu hóa cơ chế phân cấp quản lý, đảm bảo năng lực thực thi và tính thống nhất toàn quốc trong quản lý báo chí. Chủ trương phân cấp là đúng đắn, tuy nhiên, việc triển khai trong lĩnh vực báo chí cần được tính toán kỹ lưỡng để tránh các rủi ro tiềm tàng. Rủi ro lớn nhất là nguy cơ thiếu thống nhất trong việc áp dụng pháp luật và khả năng tạo ra các "giấy phép con" ở địa phương.

- Về kinh tế báo chí: Điều 21 của Dự thảo đã mở rộng đáng kể các nguồn thu hợp pháp cho cơ quan báo chí, bổ sung các nguồn như: thu từ bán quyền xem tác phẩm báo chí, trao đổi mua bán bản quyền nội dung, thu từ liên kết, thu từ cung cấp dịch vụ sự nghiệp công qua giao nhiệm vụ, đặt hàng, đấu thầu, và thu từ người có nhu cầu đăng bài nghiên cứu khoa học. Cùng với sự hoàn thiện của Điều 21 trong Dự thảo luật nên đưa thêm nguyên tắc khung về hoạt động liên kết trong Điều 24, nên xem xét các cơ chế tài chính đặc thù cho cơ quan truyền thông chủ lực đa phương tiện.

- Về quản trị báo chí trên không gian mạng: Cần bổ sung các quy định pháp lý chặt chẽ, yêu cầu các nền tảng mạng xã hội xuyên biên giới phải có trách nhiệm kiểm duyệt và gỡ bỏ nội dung vi phạm pháp luật Việt Nam. Nghiên cứu các biện pháp hiệu quả như yêu cầu đặt máy chủ hoặc văn phòng đại diện tại Việt Nam để đảm bảo khả năng thực thi pháp luật. Đồng thời, tăng cường năng lực hậu kiểm, đầu tư công nghệ để giám sát và xử lý vi phạm trên không gian mạng một cách hiệu quả.

- Về tiêu chuẩn nghề nghiệp: Dự thảo Luật đã có nhiều sửa đổi, bổ sung quan trọng liên quan đến nhà báo, phóng viên, thể hiện rõ định hướng vừa nâng cao chất lượng đội ngũ, vừa tăng cường quản lý và bảo vệ hoạt động nghề nghiệp. Việc siết chặt tiêu chuẩn và đạo đức nghề nghiệp là cần thiết, tuy nhiên cần đảm bảo các quy định này không trở thành rào cản và cơ chế bảo vệ nhà báo phải thực sự hiệu quả trên thực tế. Cơ chế bảo vệ nhà báo được quy định trong Dự thảo còn mang tính hình thức, thiếu tính thực thi.

5. Kết luận

Dự thảo Luật Báo chí (sửa đổi) là một nỗ lực lập pháp quan trọng, thể hiện quyết tâm của Đảng và Nhà nước trong việc đổi mới và nâng cao hiệu quả công tác báo chí trong tình hình mới. Các quy định mới về hoạt động báo chí trên không gian mạng, các mô hình kinh tế báo chí, cơ chế phân cấp quản lý và tiêu chuẩn nhà báo đã cho thấy một tư duy xây dựng pháp luật bám sát thực tiễn và có tầm nhìn dài hạn. Các kiến nghị này có mối liên hệ chặt chẽ với nhau: việc hoàn thiện các quy định về báo chí trên không gian mạng và kinh tế báo chí phải đi đôi với việc xây dựng cơ chế quản lý minh bạch, hiệu quả để tránh rủi ro; việc tăng cường phân cấp cho địa phương phải song hành với cơ chế đảm bảo tính thống nhất toàn quốc; và việc nâng cao tiêu chuẩn, đạo đức nhà báo phải được thực hiện đồng bộ với việc củng cố cơ chế bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của họ. Nếu các vấn đề pháp lý đã phân tích được xem xét, tiếp thu và hoàn thiện, Luật Báo chí (sửa đổi) khi được ban hành sẽ tạo ra một hành lang pháp lý vững chắc hơn, sẽ vừa tăng cường hiệu lực, hiệu quả quản lý của Nhà nước và sự lãnh đạo của Đảng đối với báo chí, vừa tạo ra không gian cần thiết để báo chí Việt Nam phát triển theo đúng định hướng “chuyên nghiệp, nhân văn, hiện đại”, thực hiện tốt sứ mệnh của Báo chí Cách mạng Việt Nam./.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Thông tin và Truyền thông (2022), Quyết định số 1418/QĐ-BTTTT ngày 22/7/2022 ban hành Tiêu chí nhận diện "báo hóa" tạp chí, "báo hóa" trang thông tin điện tử tổng hợp, "báo hóa" mạng xã hội và biểu hiện "tư nhân hóa" báo chí.
2. Chính phủ (2016), Luật số 103/2016/QH13 của Quốc hội: Luật Báo chí. Truy xuất từ <https://vanban.chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=184567>
3. Toàn văn: Dự thảo Luật Báo chí (sửa đổi)
4. Hoàn thiện pháp luật để báo chí phát triển trong kỷ nguyên số, 16/5/2025, Thiện Tâm <https://baochinhphu.vn/hoan-thien-phap-luat-de-bao-chi-phat-trien-trong-ky-nguyen-so-102250516141933547.htm>
5. Sửa đổi luật Báo chí hiện đại, 26/5/2025, Đại Hoàng <https://nhandan.vn/sua-doi-luat-cho-bao-chi-hien-dai-post882420.html>